



Rabec István

Az osztályfőnök szerepe a tanulás tanításában

Részletek *Az élet játék 2* kiadvány Tanulásmódszertan fejezetéből

Gondolatébresztés

„Az iskolának az a feladata, hogy a kérdezést természetes és leküzdhetetlen szokásunkká tegye.” (Örkény István)

„Semmit nem lehet megtanítani egy embernek. Csak segíteni abban, hogy rátaláljon önmagán belül.” (Galileo Galilei)

A téma célja

A tanítás egyik legfontosabb célja, hogy a tanulást örömteli folyamattá varázsolja, hogy a diák ne csak kötelességnek tekintse az oktatásban való részvételt, hanem, soha nem szűnő kíváncsiságának köszönhetően, felfedezze magában az egész életen át tartó tanulás igényét. Ennek megalapozása a diákok belső motivációjának megerősítésével válik lehetségessé. Ha mindezt úgy tesszük, hogy közben a diákok saját képességeiknek megfelelő differenciált feladatot kapnak, jóval nagyobb az esélye a belső motiváció kialakításának, mint a hagyományos oktatási keretek között. Elengedhetetlen tehát, hogy a diákokat a lehető legalaposabban próbáljuk megismerni, miben jók, miben szorulnak segítségre, milyen teljesítményt várhatunk el tőlük. Sok esetben a nehézség abból adódik, hogy a diák más tanítási formát igényelne, mint amit a feszített tanterv megenged.

Ahhoz, hogy a diákokat a leghatékonyabban tudjuk segíteni a tanulásban, megfigyelhetjük, melyik az a tanulási stílus, amelyik őket jellemzi. Kolb szerint alapvetően négy fő tanulási stílust különböztethetünk meg. 1. *Alkalmazkodó*. Ők azok a diákok, akik konkrét tapasztalat útján, aktív kísérletezéssel, tervek kivitelezésével tanulnak a leggyorsabban. 2. *Széttartó*. Nagy képzelőerővel rendelkeznek, érzelmgazdagságuknak köszönhetően egyszerre több nézőpontot tudnak figyelembe venni, tudatos megfigyelés által tanulnak. 3. *Összetartó*. Kiválóan tudnak problémákat megoldani, a nehéz helyzetekben való döntéshozatal vagy az elvont fogalomalkotás sem okoz számukra nehézséget. 4. *Beolvasztó*. Ők azok, akik a legeredményesebbek az elméleti modellek létrehozásában, a koncepciók alkotásában, az alapos tervezésben és kutatómunkában. Elméleti síkon tanulnak a leggyorsabban.

A diákok tanulási stílusát az elvégzett feladattípusok alapján tudjuk azonosítani. Ezt felhasználva adhatunk személyre szabott feladatokat minden egyes diáknak, hogy a tanulásban való sikerességük megélésnek köszönhetően élvezetessé váljon számukra a tanulás folyamata.

Gyakorlatok

Hoztam is, vinnék is

Időkorlát: 20 perc

Létszám: az egész osztály

Eszközigény: kettéosztott nagy fehér lap (A3) „Mit hoztam?“, „Mit vinnék?“ felirattal (vagy tábla), filc, kis színes ragasztható lapocskák

A gyakorlat célja: A diákok belső motivációjának erősítése, illetve megalapozása. Ennek alapjául szolgál a saját érdeklődési körük, ambícióik, motivációik bemutatása az osztályközösség előtt, ahogy az általános, rövid és hosszú távú egyéni célok megfogalmazása is.

Leírás: A tanulók mindegyike kap legalább két színes ragasztható lapot. Megkérjük őket, ezek egyikére írják rá, milyen fontos tudást, képességet hoztak magukkal az adott szaktantárgyra vonatkozóan ebben a tanévben. A másik kicsi színes lapra pedig kerüljön rá, hogy mit szeretnének elérni, elvinni a tanév végén az adott tárgyból.

Az egyéni munkát követően mindenki egyenként felolvassa, amit felírt, majd felragasztják a kihelyezett nagy fehér lap megfelelő oldalára. Fontos, hogy a diákok és a pedagógus ismerjék egymás igényeit, motivációit.

A folyamat végén (egy év, négy év múlva) mindenképpen vissza kell

csatolni, meg kell nézni, hogy valóban sikerült-e a kitűzött célt megvalósítani.

A gyakorlat variációi: Ha a feladatot osztályfőnöki óra keretében használjuk, érdemes általában egy tanítási évre vonatkoztatva, illetve a 9. évfolyamosok esetében a középfokú oktatással kapcsolatban elvégezni.

Ha szeretnénk a diákokat bátorítani vagy ötleteket adni, akkor csatlakozhatunk a diákokhoz, és felhelyezhetjük a saját színes ragasztható lapocskáinkat igényeinkkel és céljainkkal.

Veszélyek és tapasztalatok: Nagy létszámú osztálynál, hogy ne váljon unalmassá a gyakorlat, illetve hogy fenn tudjuk tartani a figyelmet, jó, ha diákonként csak két lapot osztunk ki, ezzel gyorsítva a játékot. Hívjuk fel a diákok figyelmét, hogy figyeljenek egymásra a felolvasás során. A folyamat végén legyünk következtetések a célok ellenőrzésében.

Csillagfonal

Időkorlát: 20 perc

Létszám: akár 25-30 fő

Eszközigény: 20 m vastag fonálú gombolyag, üres tér

A gyakorlat célja: Feltárni a diákok félelmeit és elvárásait, hogy ezáltal saját belső motivációjukat tudjuk erősíteni. Ezenkívül a diákok összekapcsolása a hasonló félelmek és elvárások megjelenítése által, miközben a kapcsolódásokat a fonál segítségével a térben is megjelenítjük.

Leírás: A diákokat megkérjük, hogy üljenek egy nagy körbe az osztály közepén. A fonalat a kezünkben tartva elmondjuk a diákoknak, hogy mindenki, akinek a kezébe kerül a gombolyag, egy kérdést kell, hogy megválasszon. Csak a kérdés megválaszolása után dobhatja tovább a gombolyagot úgy, hogy a fonalat magánál tartja, s kifeszíti azt. Csakis olyan diáknak dobhatja tovább a fonalat, aki nem mellette ül, illetve olyanak, aki még nem tart egy darab fonalat a kezében. A pókháló úgy alakul ki, hogy mi a gombolyag első dobásakor a fonál végét megfogjuk és nem engedjük el. A kérdés, amit mindenkinek meg kell válaszolnia, variálható. Nem öszszeszedett osztálynál lehet például: „Mi az a tevékenység, amit a világon a leginkább szeretsz csinálni?“, „Melyik iskolán kívüli tevékenységre vagy büszke? Miért?“, „Mi segít a tanulásban?“. Ha az osztályunkban már erős a bizalom érzése, feltehetünk komo-

lyabb kérdéseket is. „Mitől félsz ezzel a tantárggyal/iskolával/osztállyal kapcsolatban?“, „Mi az, amire a leginkább vágyasz ebben az osztályközösségben?“. Minden diák válaszoljon a kérdésre. Miután mindenki megválaszolta a kérdést és a gombolyag körbeért, álljunk meg egy pillanatra, hogy rápillantsunk a pókhálóra. Emeljük ki, hogy úgy, ahogy a fonál összeköt minket, vannak más dolgok is, amik ugyanígy összekapcsolnak, és egy közösségé tesznek bennünket.

A gyakorlat variációi: A játékot folytathatjuk egy második kérdés feltevésével, amit szintén minden diák megválaszol, miközben a fonalat felfogolyítva ellentétes irányban halad a gombolyag.

Veszélyek és tapasztalatok: A játék unalmassá válhat, ha több mint 20 diák vesz részt és a kérdést lassan válaszolják meg. Fontos, hogy új osztályoknál könnyed kérdésekkel kezdünk, míg erős osztályközösségben érdemes mélyebb kérdést feltenni.

Tanulási szokások

Időkorlát: 40 perc

Létszám: az egész osztály

Eszközigény: tábla vagy csomagoló papír, színes filcek, kb. 10x15 cm-es kártyák, amelyek tartalmazzák a Leírásban feltüntetett tanulási szokásokat – egy kártya – egy szokás; 10x15 cm-es üres kártyák, ábra.

A gyakorlat célja: A diákok rálássanak saját tanulási szokásaikra, vegyék észre azokat, amelyek nem segítik őket, és erősítsék meg azokat, amelyek akár a többiek hasznára is válhatnak. A foglalkozás végére minden diák készítsen egy akciótervet arról, hogy melyik tanulási szokásán szeretne változtatni.

Leírás: Első lépésben ötleteljünk – a diákokkal együtt gyűjtsünk olyan tényezőket, amelyekről a tanulás hatékony tud lenni. Az ötletek kerüljenek lejegyzésre az előre elkészített üres kártyákra (egy ötlet – egy kártya), majd ezek mellé tegyük oda az előre megírt kártyákat, amelyek a tanulási szokások szempontjait tartalmazzák:

1. a tanulás rendszeressége
2. tanulási idő (hossza, szünetek beiktatása – milyen gyakran, milyen hosszút)
3. a tanulás helyszíne (minél részletesebben – tárgyak, kedvenc hely)
4. a tanulás külső feltételeinek megszervezése (hogyan szoktál tanulni, hogyan készülsz elő, mit rendezel át magad körül stb.)

5. tanulás közbeni testhelyzet
6. megtanulandó tárgyak sorrendje
7. tanulás közben segítség igénybevétele
8. tanulás közben szünetek beiktatása
9. tanulás közbeni egyéb cselekvések végzése
10. _____
11. _____

Második lépésben alakítsunk 4-5 fős csoportokat. Mindegyik csoport húz 2-3 kártyát, amely egy-egy tanulási szokást tartalmaz és kap két alapábrát. Az a feladat, hogy a kihúzott tanulási szokásokat kiscsoportban megbeszéljék: ki hogyan szokta, mi az eredményes, mi kevésbé. Majd az alapábrába írják be, hogy szerintük melyik szokás eredményes számukra és melyik nem. Gyűjtsék össze azokat is, amiket esetleg még nem alkalmaztak, de hallottak róla. A két mezőben használjanak más színeket.

Eredményes	Eredménytelen

Harmadik lépésben a kiscsoportok beszámolnak a munkájuk eredményéről, majd a többiek 3 percnyi időben kiegészíthetik a listát. Amivel nem értenek egyet, oda tegyenek kérdőjelet.

Negyedik lépés: egyéni munkában mindenki írjon össze magának 2 olyan szokást, amit szívesen elkezdené ahhoz, hogy hatékonyabban tanuljon és egyet, amit úgy érez, meg kellene változtatnia.

Időablók

Időkorlát: 35 perc

Létszám: az egész osztály

Eszközigény: A4-es papírok, tollak, kinyomtatva: Hogan, Kevin: A meggyőzés tudománya (részlet)

A gyakorlat célja: A diákok képesek legyen jól beosztani az idejüket a tanulás során. Vegyék észre, hogy mi veszi el az idejüket, és készítsenek tervet ennek megváltoztatásához.

Leírás: Az időablók olyan tevékenységek, amelyek eltérítenek minket a kitűzött cél felé vezető útról. Ilyenek például a következők: rangsorolás hiánya, tervezés hiánya, önfegyelem hiánya, befejezetlenül hagyott felada-

tok, büfé, kávészünetek, csapongás, fáradtság, halogatás, határozatlanság, motiváció hiánya, önbizalomhiány, szórakozottság, az internet nem cél-szerű használata, Facebook stb.

A játékban a diákok ezeket az idő-
rabló pótcselekvéseiket tudják tudato-
sítani. Rendezzük a diákokat 3 fős kis-
csoportokba, akik szigorúan 10 percet
kapnak arra, hogy beszéljék meg, mi
az ő legnagyobb időrablójuk. A 10
perc letelte után a diákok szintén sz-
igorúan 5 percet kapnak arra, hogy azt
beszéljék meg, az előbbi 10 percben
megjelentek-e az időrablóik, ha igen,
akkor hogyan és mik voltak azok.

Ezután egyéni munkában a diákok
akciótervet készítenek a legnagyobb
időrablójuk megfékezésére. Az akció-
terv tartalmazza a következőket:

- Mennyi időre szól a tervem (ponto-
san melyik nap melyik órájában kez-
dődik és ér véget). Pl. Ez a terv 2014.
november 2. 17 órától érvényes 2014.
december 22-ig 17 óráig.
- Az időrabló tevékenység pontos ne-
vét és jellemzőit. Pl. tanulás közben
állandóan felmegyek a Facebookra,
elviszi a figyelmemet.
- Amit másképp fogok csinálni – en-
nek nagyon konkrét, mérhető, ellen-
őrizhető dolognak kell lennie. Minden
nap a tanulásra szánt időben minden
nap már előre lecsatlakozok a wifiről,
sőt, még a routert is kihúdom.
- Mivel leszek elégedett? Pl. Akkor, ha
ebben az időszakban csak legfeljebb
egyszer megyek fel a Facebookra, de
ezt is a tananyag miatt.

■ Ki kéri tőlem számon, hogy sike-
rült-e a tervem?

A tervezés után az alábbi szöveget
cél-szerű megvitatni a diákokkal: Mit
gondolnak a leírtakról, van-e ezzel
kapcsolatos tapasztalatuk? Mit tip-
pelnék, ők mennyire lesznek képesek
betartani a tervüket? Mitől függ ez
náluk? A megbeszélés után még min-
denki kap 5 percet terve módosításá-
ra, azután lezárjuk a tervezést.

*„Agyunknak sok-sok idegpályája
van, mely számtalan sejtet köt össze. E
pályák az aktivitás motorjai, minden-
napi tevékenységeink során. Eszedbe jut
a „séta”, és elmész a szokásos útvonalad-
on sétálni. Amikor felöltök benned az
„ívás” gondolata, máris poharadba töl-
töd szokásos italodat. Elméd szó szerint
be van hálózva előző cselekedeteid szá-
laival, és minden a már jól bevált dolgok
megtételére készlet. Ezek az elektromos
pályák ritkán változnak, kivéve, ha a
pályát nem használják. Új vezetékek
(útvonalak) csak új viselkedésmódok,
magatartásminták és gondolatok követ-
kezetes ismétlésével jönnek létre. Hatá-
sosabb az eredmény, ha szándékosan
megyünk például minden nap más út-
vonalon sétálni, készakarva kóstolunk
meg minden nap valamilyen új ételt,
szándékosan viselkedünk másképp,
mint eddig, legalább pár héten keresztül.*

*Úgy mondják, minden új szokás
kialakulásához legalább 21 napra
van szükség. Úgy tűnik, elég öt nap
egy új szokás kialakításához, melyet
aztán naponta ismétlünk (vagyis új
idegpályákat alakítunk ki az agyban).*

*Ám az új szokások nem szokták
kitörölni a régieket. Ez azt jelenti,
hogy a mindennapi döntéseinkben és
változásainkban választás elé leszünk
állítva még akkor is, ha már létezik az
új idegpályá. Rávenni valakit, hogy
aznap ne egyen tartalmatlan, nehéz
ételt nem nehéz, de hogy ez élete végéig
így legyen, az már valami. Elérni
az álom randit nem oly nehéz, mint
gondolnád, de egy élethosszig tartó
elkötelezettségre «igen»-t mondani, az
már más lapra tartozik.*

*Ezt figyelembe véve értheti, amiért
nincs okunk azt feltételezni, az embe-
rek már holnap annyira motiváltak
lesznek, hogy azonnal belekezdenek egy
újjonnan kitalált viselkedésmintába.
Nemcsak lehetséges, hanem valószínű
is a könnyű visszacsatolás az agyban
a már jól bevált régi idegpályákra (me-
lyek kivetik magukat a külső világba).
Ezért aki le akar szokni a dohányzás-
ról, jobban akar táplálkozni, vagy vala-
milyen viselkedést megváltoztatni, nem
lehet tekintet nélkül a motivációra,
hacsak nem tudatosan és szándékosan
ismételgeti új szokását napról napra,
hónapról hónapra, míg elégszer meg
nem ismételte, hogy a leghelyénvalóbb
választási útvonalá váljon.*

*A korábbi rögzült állapot, a status
quo az alapvető ok, mert mindig a
járt út igényli a legkevesebb ellenál-
lást. Ezért reagál az agy annyira erős
ellenállással minden, a megszokottól
eltérő kérésre és viselkedésre. Hatal-
mas kezdeti erőfeszítést igényel a vál-
toztatás, mert szó szerint új idegpályát*



kell bevésni az agyba. Ha egyszer már kialakult az új idegpálya, rendszeres használattal meg lehet erősíteni, és további használattal fenn lehet tartani."

(Hogan, Kevin: A meggyőzés tudománya.)

Mit vinnél magaddal?

Időkorlát: 10-15 perc

Létszám: az egész osztály

Eszközigény: nincs

A gyakorlat célja: Agytorna, a logikai gondolkodás fejlesztése szórakoztató módon.

Leírás: Mindenki sorolja a tárgyakat, amelyeket el szeretne vinni magával egy lakatlan szigetre, a játékvezető pedig eldönti, hogy viheti-e vagy sem. A feladat: kitalálni a kimondatlan szabályt, ami alapján a játékvezető engedi vagy nem engedi az adott tárgyat elvinni.

Magyarázat: A szabályt valami „váratlan” dologhoz kötjük, például: azokat a tárgyakat viheti, melyek kezdőbetűje egyezik a saját vezetékeve kezdőbetűjével.

Gyufás

Időkorlát: 10-15 perc

Létszám: az egész osztály

Eszközigény: tábla vagy nagy fehér lap, filc, egy doboz gyufa

A gyakorlat célja: Agytorna, memória fejlesztése

Leírás: 5 percen belül az osztály közösen gyűjt szavakat egy megadott témán belül, melyek felkerülnek a táblára. A cél az, hogy minél több szó kerüljön fel. Pl. tulajdonnevek, gyümölcsök, híres írók a 20. századból, földrajzi nevek Európán belül, stb. Ezután a diákoknak az a feladata, hogy a táblán szereplő nevekből minél többet megjegyezzenek. Erre kapnak 2-3 percet. Az osztály ezután körbe áll. Kiválasztunk egy diákot, akinek az lesz a feladata, hogy a listát nézve számolja, hány olyan szó hangzott el a felsorolásban, ami a táblán is fel van tüntetve (ugyanazt a szót csak egyszer számoljuk helyesnek). Ezt a feladatot természetesen a tanár is elláthatja. A többi körben álló diákoknak pedig az a feladata, hogy sorban felsorolja a memorizált szavakat, amíg a gyufaszál éget a láng. Ezután azzal indítjuk el a játékot, hogy a gyufás dobozt átadjuk a legelső játékosnak, aki meggyújtja a gyufát és belekezd a felsorolásba. Addig beszélhet, amíg a láng ég, utána tovább adja a gyufásdobozt a mellette lévőnek, aki folytatja.

Miután véget ért a játék és kihirdettük a nyertest, fontos, hogy megbeszéljük az osztállyal, ki milyen taktikát választott, mi segítette a memorizálást, illetve, hogy mi volt az, ami gátolta. Kitérhetünk arra, hogy az életük más területén milyen hasonlóságot fedeztek fel, például vizsgára, feleltetésre, tesztre vagy röpdolgozatra való felkészülésükben.

A gyakorlat variációi: Bármilyen témában játszhatjuk. További lehetőség, hogy 5 fős csoportokban játszattuk a diákokkal, ahol minden egyes csoportnak van saját szólistája, illetve ellenőrző embere.

Veszélyek és tapasztalatok: A szavak olvashatóan kell, hogy felkerüljenek a táblára. Az ellenőrzés egyszerűsítése érdekében érdemes maximum annyi szót gyűjteni, ami az osztálylétszám duplája. Az éppen nem aktív diákok a szavak ellenőrzésében vehetnek részt.

Faliújságötletek

A csoporttagok gyűjtsenek össze általuk kipróbált és hasznos tanulási technikákat. Ezeket mintegy recept formájában írják le egy ajánlással egybekötve, amiben kiemelik, hogy ez a konkrét módszer milyen típusú tananyaghoz illik a legjobban. Az egyes tanulási módszerekhez lehet híres emberek hasonló tanulási módszereit gyűjteni, majd jó példaként feltüntetni.

Miért jó a puskázás? címmel minden egyes diák ír minimum egy érvet, amiben röviden kifejti, hogy milyen előnyökkel jár a puskázás. Ha több hasonló érv is felkerül, ezeket csoportosítva helyezzük a faliújságra. Szenteljünk külön figyelmet annak is, hogy szülessenek olyan megállapítások, amik azt vizsgálják, hogy a puskázás vajon elősegíti-e és ha igen, hogyan a tananyag memorizálását. Gondolatébresztés céljából kikerülhetnek a faliújságra a nagyon ellentmondásos állítások is.

Ajánlott irodalom

■ Tóth Péter: Tanulásmenedzsment és önszabályozó tanulás. Óbuda University E-Bulletin. http://www.uni-obuda.hu/e-bulletin/Toth_2.pdf

Hasznos weboldalak

■ <http://prezi.com/8mxenhwa4wah/kolb-fele-tanulasi-modell/>
 ■ http://gepeskonyv.btk.elte.hu/adatok/Pedagogia/84N%E1dasi/CD1/03/2b/2b_2_1.htm



A Katedra folyóirat hasábjain foglalkoztunk már a nyelvekhez, nyelvvaltozatokhoz kapcsolódó véleményekkel, nyelvi mítoszokkal és tévhitekkel. Az általunk bemutatott esettanulmányok főként szlovákiai magyar egyetemi hallgatók és magyar szakos pedagógusok véleményeit elemezték. Az elemzések középpontjában leginkább a magyar anyanyelvhez, valamint annak változataihoz és a kétnyelvűséghez kötődő vélekedések bemutatása állt.

2015 szeptemberétől a Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Karán magyar mint idegen nyelvet is oktatunk a regionális idegenforgalom szakon belül. Az említett szak iránt nagy érdeklődés mutatkozik. A hallgatók szlovák vagy magyar csoportban tanulhatnak, és a képzés során három regionális idegen nyelv közül választhatnak. A magyar csoport tagjai cseh vagy lengyel, a szlovák hallgatók pedig lengyel vagy magyar nyelvet tanulhatnak 4 szemeszteren keresztül. A magyar nyelvet idén 16 szlovák anyanyelvű hallgató választotta. A kurzus első óráján 18 kérdést tartalmazó szlovák nyelvű kérdőív segítségével igyekeztük kideríteni a hallgatók véleményét a nyelvekről, a nyelvi mítoszokról és legfőképp a magyar mint idegen nyelvről.

A névtelen kérdőív első része az adatközlők nemére, anyanyelvére, családi hátterére és lakóhelyére vonatkozott. Mindegyik válaszadó szlovák anyanyelvű és nemzetiségű, szlovák egynyelvű családból szár-